

مَلَكُوتِهِ

دین، فلسفه، ادبیات، حقوق و علوم دنیا با حث هفته‌لیق رساله‌در

در سعادتدم نسخه‌ی ۰۰ پاره‌در

قیرل دن مقوا بورو ایله کوندر یا پرسه سنوی
۲۰ فروش فضلہ آلنبر

در سعادتند، پوسته ایله کون در یاپرس و لايات بدلی اخذ او لذور.

مؤسلمی : ابوالعلاء ذین العابدین - ح . اشرف ادیب

تاریخ تأسیسی : ۳۲۴ نموز ۱۱

مئه اکی الی آیا غی

در سه دندۀ
ولا یاندۀ
مغلک اخنیه

مددنی، فکریه و ریاضیه لر بند دار مکاتب هماییه و مکاتب ملکیه نایابخ سیاستی
معلمیه لر زنده فرانلی اقیچو، ادر غنی بورسیه بلک افندی طرفنه و پرسیله
قوت خرانس ده.

مساعده کزله بنده برساعت قدر سویلک ایستیورم، بکا ویریلن
موضوع، روپیده ساکن ترکلرک حیات مدنیه، فکریه و سیاسیه لرینه
دائردر. جمله، واضح دکل. اولا: «روپیده کی ترکلر» دینپور، تحدید
ایمک ایسته نیور. معما فيه بوده پک واسع در. بو وسعته آنیسه ده
ینه ایچندن چیقلماز. اسکی دنیا یاریم کرمه سنی کوز اوکنه کتیریکز!
اوراده اوج قطعه وار. غرب شه لی یه تصادف ایدن ویرتیق پاچاوره یه
بکزهین غربی قسمی قوپاروب آتنی ویرک؛ آفریقا دینن پارچه یه
آنلاندراک ضعیف قوللریله چیز دکلری قنالدن قیپیسویرک؛ صاغده کی
اوج درت شبه جزیری کسیک... او وقت اسکی دنیانک اصل
کووده سی قالیر. ایشته بو کووده تمامآ ترک یری، بزم مال مور و نمزر.
او ترک یرنده بر چوق اقوام وار. یافوتلردن طو تکزده، تیتلیلر،
قیرغیزلر، قالموقلر، باشقوردلر، تاتارلر، ترکمنلر، ترکلر، الی آخره...
مذکور قوملرک هپسی اصلاً بردر، تورانی درلر. لکن بوقوملرک
بعضلری اسلام؛ بعضلری اسکی ترک مذهبی: شامانی؛ بعضلری
بودی لکه کیرمشلر. بونلرک هپسندن بحث ایده جک دکم. بو اقوامک
مدنیتیجه فرقه لری غایت بیوک، بونلرک ایچنده بر قسملری وار،
دینجه مسلمان و مدنیتیجه برابر لرینه یقین. اصل سزه سویلیه جکم
بونلردر.

بونداوج مرکز اطرافنده طوپلانیر: ۱ - وولغا حوزه‌سنده‌کی ترکلر، ۲ - قاف طاغلری جنوبی، ماورای قافقاسنده‌کی ترکلر، ۳ - بخارا، طاشکند، سمرقند و اطرافنده‌کی ترکلر. دیمک بحث‌ایده جکمز ترکلر نونلر در. بر درجه به قدر تحدید استدک.

شیمدى بونلرگ حركات فكريه، مدنىه و سياسيه لرينه نه زماندن اعتباراً باشلايە جغز؟ موسى بلك ديدىكى كې تركى بن يافتدىن باشلارسەق پك او زاغە قاچارز. كلك، بىز ۱۸۸۳ سنه سىندىن باشلايەلم. بو ائنادە روسييەدە مەهم بىر شى مىدانە چىقدى: ترجمان غزىتەسى. يكىننظر دە او قدر مەهم دكلى كى كورۇنىور، لەن خەذاتىنە اھىتىلىدى. يكىرمى بش بىنە لىك بو دوردەكى حركات فكرييەيى ايڭى دورەيە تقىيم ايدرسەك مقصدى دها قولايىقلە افادە ايمش اولورم.

۱ — ۱۹۰۵ سنه سنه قدر يکرمي ايکي ييل ،
 ۲ — اهميتي اعتبار يله او کا مقابل کله جاک شو صوك اوچ سنه لک
 زمان .

چون قونفرانسده خاطر لردہ قالمشیدر، احمد مدحت افندی
اهمیتی بر مقدمه یا پمپشیدی . بتون ترکلر حقنده دوشونیله جلک شیلوی
خلاصه سویله مشدی . بنم در عهدہ ایتدیکم خصوص او نک
سو نله دکلم ندن ر اکدنسن، آلوں تو سمع اتمک .

اولا ۱۸۸۳ سنه سنه روسيه ده کي بو اوج کومده بولونان تركلر ل

اساندن هدم و قلع ایده رک مشروطیت مشروعه منی تحکیم و ترسیم
ایدن شجاعان اسلام کندیلریسنه بتون عالم اسلامیت و انسانیتی مدیون
شکران الیشلر در .

ایشته بو خدمات مبروره لرینك اشلوچه اقتطاف ایتدیکی مو نقیاتدن او ملق او زره مقام خلافت شان و حیثیتني بو نجه سیا تیاه لکلهین خاقان مخلوعك حیل و دسائیدن تخلیص ایدیله رك ، خلوق ، عادل ، او صاف خلافتی بحق جامع دها ایلک يوم بیعتده خلفاء راشدین اثریه اتفاء بیوره جقلریني قوللا و فعلاً ابراز ایدن « امیر المؤمنین خلیفه نوجاه سلطان محمد خان خامس » حضرت لرینك شرف جلوس لریله مشرف اولدیغندن عالم اسلامی تبریک و تبیشریه مسارت ایده رز . جلوس لریني متعاقب شهدی يه قدر کوشہ نسیان و عطالله آسیلان اصر مهم سیاحته لا یق اولدیغی اهمیت فوق العاده يی ویره رك تبعه لرینه ایلک مو اعد و تبیشراتی ولاياته سیر و سیاحت کیفیتی اولدی . بحوال جد امجدلری فخر السلاطین ابو الفتح سلطان محمد خان حضرت لری کی فاتح اقبال عالم اسلامیت اوله جقلرینه بروزراعت استهلال تشکیل ایلکدھدر .

خلاصه شونی عرض و اخطار ایمک حکومت اسلامیه
بالاضافه اوقات آوروپانیک سیر و سیاحته ویردیکی اهتمامی نظر اعتباره
آلرق ممالکمزرده فکر سیاحتی تعمیم واجرامی ایچون لازم کلن
تدابیری اتخاذ ایتمیدر . باخصوص مکاتب عالیه طلبہ سی هنکام تمطیلده
اوروپانیک بلاد مشهور دسته سیاحت ایتدیر یلیرسہ (لیس الخبر كالعيان)
صداقیجه منافع لاتحصی اقتطاف ایدیله جکی لاریب فیهدر . بناء علیہ
مرحمنک نظر دقته، حل اندھرز .

بوندن باشقه اهالىمزرگ ارباب ژروت و حیت او لانلىرى امر سیاحتىڭ
تسهیل و تعمیمی ایچۈن اوروبا، هندستان، آمریقا يە سیاحت ناملىرىلە
شىركەتلر تشکىل ايدەرك جىسم واپورلارلا مجتمعاً سیاحتى دعوت ایتسەلر
برچوق ذوات اشتراك ايدەجى شېھەسزدر. بونكەلە براابر بوخادەتلىرىلە
كىنىيەلە مادى و معنوی مستفيد اولدۇلىرى حالىدە دين و وطنىدە بىوڭ
خدمت ایتىش او لورلاردى. ايشتە بوصور تىلە «تعاونوا على البر والتقوى»
امر چىلەنە امتتالاً متىحداً چالشىرسەق طريق مەدىتىدە بىزى پىك
كىرىدە براقات مجاورلىمىزە مدت قىلياھ ئظرفىدە ملاقي او لورز. اللهم اصلاح
احوال امة محمد ! ..

— 10 —

قولنفرانس

روسیه ده ساکن ترکلرک حیات مدنیه، فکریه
و سیاسیه لرننه دائز

مقداری آپورا ارغانی یو-ف مک
محرری ح. اشرف ادیب

استانپر لده نصیبیه بولنانه درینجی امدمم طامی محیت
محترمہ نملے دلالت مصارفہ درانہ پلے روپیده ماکہ نور کلکھ پان

کوره نلریز اور و پالیلر کبتوں تفرعات حیاتنده کی معرفتیں اور کرنہ کی
وقارشو طور ملیدر . والازاع حیاتنہ یکیہ جکز . یکلمک ایسے
ملتجہ محو اولمی دیکدر .

۲ — دیلک بر لشیدر لمه سی . — رو سیدہ کی در لو نامد رہیا د او لو ب
اسساً قارده ش ترک او لان اقوام شمدیکی آیر یلقدہ دوام ایدرسہ
اطرافی نی احاطہ ایتش اسلامی دکزی طالعہ لیلہ آشینہ آشینہ یو ق
او لو رلر ، آیر یلاق بتیر ملیدر . بونک ایچون هرشیدن اول دیل
بر لشیدر لیدر . یالکز رو سیدہ کی دکل ، بتوں دنیادہ کی ترکلر ک
عرب و عجمجه دن چالمہ لزو مسز سوزلرندن وا زکھمی . یالکز بر
لسان ادبیلر اولمی . او دیل ایله ہپسی آکلا شہ بیلمی .
۳ — قادر نلریز دہ او ن تو لمی . — آنرک تعیم و تربیہ سنه ار کلکلر ک
تعلیم و تربیہ سی قدر دقت ایتمہ لیز . اکر قادر نلر ک سویہ ادا کی
ار کلکلر ک کندن آشاغی قالیسہ یہ جمعیت دوام ایدہ من .

۴ — فکر ملیتک اک قوی استناد کاہی دیندر . بناءً علیہ ادارہ
روحانیلریز اصلاح او لو نہ لیدر .

۵ — رو سجی مطلقاً مکملہ او کرن غلیز . بو ، آورو با
معلوم اسندن استفادہ ایچون مهم برو اسٹھ مزدر . رو سجہ ایله رو سیدن ک
حیات سیاسیہ و اقتصادیہ سنه قاریسہ بیلورز . کوریلیو رک غصہ نسکی
اسماعیل بک پروغرامی هرشیدن اول پدانو جی در ، یعنی تربیہ
عائد در . ذاتاً هرشیدنک باشی ده بودر .

ایشته یکری بیش سنه دوام ایدن برجیان فکری نک پروغرامی
بیش نقطہ ایله خلاصہ ایتمد . لکن هر بر جمعیت ده دائم ایکی قوہ فعالہ
اجرای تأثیر ایدر : بر طرف دن جمعیت کی برقسم عنصری ترقی و تکمیل
آرزو ایدر . دیکر بر عنصر ده وار اسکی حالی ادامہ ایله حال حاضری
محافظہ قیلمق ایست . کائنا تندہ بیانہ بوجال جاریدر . ذاتاً جمعیت لر ده
ظهور ایدن محافظہ کار و ترقی پور فرقہ لر بوایکی قوتک تجلیسندن
عبارت در

ایشته تاتار لر کدہ ترقی پور لری بویله آچیق دن آچیغہ اعلان فکر
ایتیلر . محافظہ کار لر ک فکری تعین ایتی . بونک ایچون ایکی بار تی
تشکل ایتی . بونلر «اصول جدید» ، «اصول قدیم» طرفدار لری
نامی ویریلدی . مثلاً بورادہ کی کنج ترکلر ، اختیار ترکلر کی . اصول
جدید جیلر اور ارادہ غن تھلر لہ ، رسالہ لر لہ فکر لری نشر ایتیلر .
اصول قدیم طرفدار لری ایسے مکتو بلر لہ ، مجلس لر ده سوزلر لیلہ مقابله
ایدر لر دی .

اصول جدید جیلر غصہ نسکی نک یوقار و ده سویلن پروغرامی
قبول ایدن لر ده . اصول قدیم جیلر ایسے او جه او لدینی کی یعنی بخارا
و مشہدہ او کر نیکمز کی حیات سورہ م دیہ نلر ده . اصول قدیم جیلر ک
پروغرامی شویله خلاصہ او لہ بیلور :

۱ — قطیماً اور و پالی لشمہ یہم . طرز معیشت و حیاتیزی بالا مزدن
کور دیکمز کی محافظہ ایدم («انو جدنا آبائنا») نظریہ سی . مکتب لریز ده

احوال مدنیہ لری ، فکر لری و سیاست جہا او لان دوشون جہ لری ، جر کتلری
نہ دن عبارت ایدی ؟ او و قتدہ ، اف دیلر ، بتوں رو سیہ ترکلری ایکی
مرکز ک تحف تأثیر ندہ دوشونور لردی : ۱ — بخارا ، ۲ — مشہد .
بخارا ، مشہد بورالر ده اسکیدن بڑی مشہور دار الفنون لر ، مدرسہ لر
وار ایدی . بونلر ک اصول تدریسی بش ، آلتی یوزیل اولکی اصول در ..
او زمانہ نبڑی تحولات فکریہ بو ایکی مرکز دن اوزاق اولدی یغیچون
بورالری دنیانک حالت دن ، اجوالک دکیشہ سندن خبر سز بولنیور لردی .
بناءً علیہ بونلر دن رو سیہ ترکلریہ آقیتیلان افکار اسکی فکر لر در .
جلال بک اف دینک سویلیدیکی اسقولاستیک ، یعنی — طبایع اشیادن
قوانین استخراج ایدیلہ جک یره — صرف اسکی منابعک تدقیقیہ
او نلر دن خارجہ چیقہ مامق اصبو لی مشہدہ ، بخارا ده درجہ اکملہ
ایدی . بناءً علیہ اور ادن مدنیت آلان رو سیہ ترکلری اسقولاستیک
ز تحریر لیلہ با غلی ایدیلر .

لکن بخارا و مشہد تربیہ سی بونلر ک حیاتنریہ بر حدود چیز مش
ایدی . او حدود داخلنده رو سیہ ترکلری راحت یش ار لر ایدی .
بونلر دن تجارت بر درجہ یہ قدر ترقی ایتھدی . فقط اسکی اصول
ایله یا پیلر دی . بر زمانلر و ولغا ترکلری اسیا وسطاًیه ، بخارا یه
تاسبیریا یہ قدر کیدر لردی . بورالرک اهالیسی اکثریتہ ترک اولدی یغندن
رو سیہ نک چین ایله او لان واسطہ تجارتی و ولغا تاتار لری ایدی .
صنایع مجده کری دکل ایدیلر . حتی قزاندہ دری فابریقہ لری ، صابون
اعمالات تھانہ لری و «سیمیئر» ولا یتندہ چو خه ، شیاق فابریقہ لری وار
ایدی . یعنی سویہ مدنیہ لری بک آشاغی دکل ایدی .

ماورای قافقاس و ترکستانہ کانجہ : بونلر دن صنایع جہ بک کری
دکل ایدیلر . اور الردہ ال دست کا هلری واردی . ایک ، چلیک ،
قبو محیلک کی صنایع اسکی اصول ده دوام ایدوب طور یور دی . لکن
مطبوعات ، مکتب ، مدرسہ خصوصیہ دقت او لو رسہ او نلر بک اسکی
سیستم ده ایدی . فقط بر چو ق آدمی واردیکہ ایش بویله دوام
ایدر سه آزوقت صکرہ کری قالدقلری کی اللرندہ کی صنایع و تجارت ده
کیده جک ، آج قالہ جقلری کی کوروب اکلایور لردی .

اکرہوا هرہانکی بر فکر لہ مشبوع ایسے او فکری تجسم ایتی دن
بر شخص میدانہ چیقار ، او شخص ک فکری ذاتاً موجود بر فکر
اولدی یغیچون در حال طرفدار لری بولنور . رو سیہ ترکلری آرہ سندہ
بر حاضر لق وار ایدی . اصلاحات ایستہ نیور دی . تر جان چیقار
ایشته او اصلاحاتہ ایک نیخ سندن اعتباراً باش لاندی . تر جانک
صاحبی اسماعیل بک غصہ نسکی در . جریدہ سنک ایک نیخ سندن
اعتباراً «اکر بز بویله کیده جک او لو رسہ ق رو سیدہ کی ترکلرک
استقبالی قرا کا قدر» دیدی . و بوقارا کلک استقبالی آیدین لاتق او زرہ
در حال بر خطہ حرکت چیز دی . خلاصہ سی شوایدی .

۱ — مکتب لر ، مدرسہ لر ک اصلاحی . — اسماعیل بک نظر ندہ
اصلاح ک معنای دین اسلامی محافظہ ایله اور و پالی لشمنق : تحصیل

بر قاج سنه بچد کدن صکره بخaranك ، مشهدك اهميتي تناقصه باشلامشدي . منابع علوم قاهره و استانبول او لمشدي ، بزم کنجلر من روس مکتبليينه دوام اي در لرد . بونلرک بعضلري او روپا درجه سنه مکتبدر . روس مکتبدرندن بر چوق فائده بکليوردق ؛ لکن او مکتبدرن هر نهندن ايسه چوق استفاده ايده مدارك .

افديلر ! تام اصول جديد وقد عك چارپاشمقده اولدقلري زمان مهم بر فكر دها طوغدي : اصول قدیم طرفدارلري اصول جديدك فالغنى کوسترمك ايجون بعض مسائل دينيه ي کنديلر نجه تفسير اي درك تجدد و ترقى دينلن مرکب بر حرکتك مشروعيتني انكار درجه سنه وارديلر .

اصول جديدي جيلر علامسي ايسه قدیم جيلر طرفندن دين مبين اسلامك سوء تفسيره او غرامش بولندىغنى ، متاخريندن بعض ذواتك بيلير ، بيلمز بر چوق شرح و حوانى يازمهله روح اسلامى تغير ايلش اولدقلرينى ادعاهه قالقشيديلر .

ديمك اوليورکه اصول جديدي جيلر نقطه نظرنده موجود كتب دينه نك ايجه تدقیق و منابع اصليلرينه يمني نصوصه مراجعت اي دركden اونلرک تدقیق اقتضا ايدر . ايشته بو فكر مهم بر جهتدن اصول قدیم ايله اصول جديد منازعه سندن طوغديسه ، دیکر جهتدن شيخ جمال الدين افغانى ايله مصر مفتیسى مرحوم شیخ محمد عبده نك افكار منوره يه القاليتديي تحملردن نشو و نما بولدى (آقيشلر)

بو فكرى جريانلرک حياتده تأثيرلری اوليوردى . اصول جديد فكريينك طوغمسيله برابر اصول جديد او زره بر چوق مکاتب ابتدائيه کشاد اولندى . مدرسه لرکده اصلاحى ارزو اولنيوردى . اصل فكر ، مدرسه لرده حكمت حاضره نك او کرده دلسى ايدي . دیکر اقوام علمائنه مقابل بر قوت استحصلال ايدهم دينيوردى . لکن بوء ابتدائي مکتبليله مدرسه لرده استحصلال ايديله ميوردى .

اسکي حال محافظه ده بر آز مس تبع ايدي . حتى بوکا باهه رق ماوراي قافقاسيه مسلمانلري بشقه بر طریق طوتديلر : برمانلر استانبولده دوشونولديكى کي مدرسه لرلى کندى مقدراته ترك ايله اونلری اصلاحدن صرف نظر ايتمك و صرف مکاتب جديده تشکيلى ايله او غراشمك دها قولاي دينيورلى . لکن حال حاضره موافق بر شكل شبه سز و ولغا ترکاريئنك طوتديغى اصول ايدي که : يوقارىده ديدىكمز وجهه مدرسه لرکده ايچابات زمانه کوره اصلاحيدر . اشبو جريان فكريينك مکتابه ده تأثيرى او لىسه بيله مطبوعاته او قدر تأثيرى او له مازدى . يمني مجلسىerde شفاهى او له رق اصلاحاتدن چوق بحث ايديليوردى . فقط كتاب و رساله و غزنه ترجماندن غيرى يوق ايدي . بو يوقاق ترکلرک قصورى دکلدر .

چونك يازمه لرينه ، باصممه لرينه مسـ اعده اولونيوردى . بونك ايجون بالطبع مطبوعات او له مازدى . اکر بو يکرى ايکي سنه لک زمانده کي حرکات اقتصاديي سوپيله جك اولورسهـق ؛ اوراده کي افكار

اولکي کي وانجق او لجه او قوتيلان شيلری او قوتهم . جغرافيا ، حساب ، تاريخ ، طبیعت لزومسز شيلر در . حتى کندى لسانزى بىله او قوميهم . الفبا ايله عربیات کافي .. بونلر قابت ممل ، منازعه حیات کي اعتراضلر هان تقدیر و قناعته مقابله اي در .

۲ — قادينلرک مكتب و مدرسهـه او قوملرينه هیچ بر احتياج يوقدر . چوچق ايکن اعتقادات و عباداتـه بعض شيلر تحصيل اي دوب صوکرهـن بلـنه جـك شـيلـريـه قـوجهـلـنـدـن اوـکـرـمـلـيـدـرـلـرـ .

۳ — روسـجهـ تحـصـيلـهـ قـطـعـيـاـ مـعـارـضـدـرـلـرـ . رـوسـ مـكـتبـلـرـنـدـهـ اوـقـومـقـ اوـنـلـرـكـ نـظـرـکـدـهـ کـنـاهـ کـبـائـرـدـنـ مـعـدـودـدـرـ .

ایشته ايکي مجرای فكرى که شيمدي يه قدر چارپاشمقده در . اکر روسـهـ تـرـكـلـرـيـنـکـ حـرـکـاتـيـ اـكـلامـقـ اـيـسـتـرـسـهـ کـزـ بوـ ايـکـ جـريـانـيـ کـوزـ اوـکـنـدـهـ طـوـمـهـلـيـزـ . دـيـکـرـ مـسـائلـهـ هـپـ بوـکـاـ تـفـرعـ اـيـدرـ .

دائماً کورولن خصوصاتـهـ : تـرقـ فـكـرـيـ مـحـافـظـهـ يـهـ غـلـبـهـ چـلـارـ . بعضـاـ اوـلـورـ ، اوـ غـلـبـهـ برـ مـدـتـ دـوـامـ اـيـدرـ . صـكـرـهـ يـهـ عـكـسـ العملـ حـاـصـلـ اوـلـورـ . يـهـ مـحـافـظـهـ کـارـلـرـ اـقـتـارـيـ اللهـ آـيـلـرـ . رـوسـيـهـ تـرـجـانـتـهـ اـنـتـشـارـنـدـنـ بشـ الـتـيـ سـنـهـ صـكـرـهـ کـورـيلـيـورـکـهـ تـرقـيـرـوـرـلـرـ قـوـتـيـ تـزـاـيدـ اـيـديـيـورـ . بوـکـاـ اـصـلـ سـبـبـ فـكـرـهـ اوـلـانـ قـوـتـدـنـ بشـقـهـ برـ شـىـ درـ : بـرـ قـاجـ بـوـيـوـلـكـ ذاتـكـ اوـ اـرـدوـکـاهـ دـاـخـلـ اوـلـىـ . اوـنـلـرـ کـنـامـيـ حـرـمـتـهـ يـادـ اـيـتـهـلـيـزـ . بـوـنـلـرـ بـرـنجـيـسـيـ رـوسـيـهـ مـسـلـمـانـلـرـيـنـکـ الاـکـبـيـوـکـ عـلـمـلـرـنـدـنـ شـيـخـ شـهـابـ الدـينـ المرـجـانـيـ حـضـرـ تـلـيـرـيـدـرـ [ـ القـيـشـلـرـ]ـ بوـذـاتـ اـسـاسـاـ بـخـارـادـهـ تـحـصـيلـ اـيـمـشـ وـارـرـادـهـ کـافـكـارـكـ نـهـنـدـ عـبـارتـ اوـلـىـغـنـيـ بـيـلـيـورـدىـ . اوـرـادـهـ استـحـصـالـ اوـلـهـ بـيـلـهـ جـكـ مـعـلـومـاتـدـنـ مـكـتـبـيـ اـيـجـونـ يـهـ قـورـهـ مـيـهـ جـغـيـ کـسـدـيـرـمـشـدـيـ . عـجـباـ تـرـهـ يـهـ کـيـتـمـلـيـ اـيـدـيـ ؟ـ اـسـتـانـبـولـهـ کـلـدـيـ . حـجـازـهـ کـيـتـدـيـ . خـيـلـيـ تـدـقـيقـاتـهـ بـولـنـدـيـ . نـهـاـيـتـ اوـ قـدـرـ بـرـ قـنـاعـتـ وـجـدـانـيـهـ حـاـصـلـ اوـلـدـيـکـهـ مـكـتبـلـرـ کـتـرـقـيـيـ اـيـسـتـهـ نـيـرسـهـ بـخـارـاـ بـولـنـيـ قـيـاـيـوبـ استـانـبـولـهـ طـوـغـرـيـ شـاـکـرـدـ کـونـدرـمـلـيـدـرـ . طـبـيـيـ بـيـوـکـ فـكـرـلـرـ دـائـماـ تـلـيـذـلـرـ يـيـشـرـ . جـنـابـ مـرـجـانـيـ نـكـ بـرـ چـوقـ تـلـيـذـلـرـ يـاتـيـشـدـيـ . وـغـصـبـرـنـسـكـيـ [ـ تـرـجـانـ]ـ غـنـتـهـ سـيـلـهـ نـشـرـ اـفـكـارـ اـيـدرـکـنـ دـيـکـرـ طـرـفـدـنـ بـوـيـلـهـ بـرـ قـوـتـلـيـ عـالـمـكـ اـطـرـافـهـ عـلـمـاـ اوـ اـفـكـارـيـ تـرـوـيجـ اـيـدرـلـرـىـ . اوـ حـالـدـهـ استـقـبـالـ تـأـمـينـ اـيـدـلـشـ دـيـمـكـدـىـ . استـانـبـولـهـ وـمـصـرـهـ کـيـدـوبـ کـانـلـرـ اـيـسـهـ دـائـماـ اوـ فـكـرـيـ تـقـويـهـ اـيـدـهـ جـكـ ، رـوسـيـهـ دـهـ يـرـلـشـدـيـرـهـ جـكـ تـرـبيـهـ آـلـوبـ دـونـرـلـرـىـ .

افديلر ! دائمـاـ فـكـرـكـ تـحـصـيلـنـدـهـ مـوـقـعـ اـهـمـيـتـ .ـ وـارـدـرـ .ـ بـخـارـاـ .ـ سـمـرـقـندـ ،ـ کـيـشـ چـولـلـرـ اـيـلـهـ اوـرـوـپـاـنـ آـيـلـشـ اـولـدـلـيـجـونـ اوـرـوـپـاـ تـرـقـيـاتـنـدـنـ بـيـ خـبـرـدـىـ ،ـ بـنـاءـ عـلـيـهـ رـوسـيـهـ تـرـكـلـرـ يـهـ بـخـارـادـنـ اـفـكـارـ جـديـدـهـ اوـکـرـهـ نـهـزـلـرـدـىـ .ـ لـكـنـ اـسـتـانـبـولـ اـيـلـهـ مـصـرـمـقـدـاـ بهـ اوـلـورـسـهـ اوـرـوـپـاـنـ اـفـكـارـ عـالـمـيـهـ وـصـنـاعـيـسـيـ دـهـاـ اـولـ تـأـيـرـ اـيـدـهـ جـكـدـىـ .ـ اـيـشـتـهـ بـزـ کـالـ اـفـكـارـ اـيـلـهـ وـعـهـانـلـيـ قـارـدـهـ شـلـرـيـزـهـ بـيـوـکـ بـرـ تـشـكـرـلـهـ اـعـتـراـفـ اـيـتـهـلـيـزـهـ بوـ اـفـكـارـ جـديـدـهـنـکـ حـضـولـهـ عـهـانـلـيـ مـكـتبـلـرـيـلـهـ جـامـعـ وـ مـدـرـسـلـرـ خـيـلـيـ خـدـمـتـ اـيـمـشـدـرـ .ـ

بولنديغه بناءً بِرِّ موجب قرار نامه تاريخ اعلاندن اعتباراً كلياً الغالق لمشدر،
٧ صفر ٩٠، ٢١ مارت ٢٨٩ ترجمان ديوان هابون

سعاده :

عبرت غزنهسي بوامري بر علاوه ايله نشر ايذوب زيرينه «عموه وداع» سر لوحه سيله آتي الذكر سوزلري ذيل ايتدى : « عبرتك مباحثي عموه نافعه ايدى ؟ دكليدى ؟ نظامه تعريضى ايتدك ؟ ياخود نظاماتك مرجع تفسيري اولان شوراي دولتك حكمى مى استدعا ايتدك ؟ شخصيات ايله بزايس تيركى اوغر اشدق ؟ يوقيه كورديكمز تضييقات وتعريضات اوزرینه مى مجبور اولدق ؟ غزنه مزه كوره اراده مخصوصه جناب پادشاهي ايله انتشاره باشلاقدن صكره اخف مجازات اولان بر آى تعطيلان بشقه برمعلمه رسميه كورماماش ا يكن حکومت سينجه ايكنجي دفعه متهم كورديكى زمان بر قاج تعبير ايله برحکاهه ايجون بتون بتون الغاسنے كيدلك امثال وفعايله متناسبىمیدر ؟ دكليدر ؟ بورالرینى تميز ايمك افكار عمومىهك حتى اولديغندن بزاويوله برشى سويمك لزوم كورميز .

يالكن شوراسنى بيانه مجبورز : مادام كه مطبوعات نظامنامه مى اجرادن ساقطدر و مادام كه حکومت سينهك غزنه مترجمه آرزوئيسيكى لسان و مسلكى كشف ايمك قابل دكلىد : ارهده عبرت غزنهسي كى محب وطن و طرفدار ترقى اولان وسائل انتشارك برصاص ويا بر ياكشلاق اوغورينه فدا اوله كلى طبىي كورينور .
ايشه عبرت وطنپورلك يولنده محو اولنجييه قدر ثبات ايتدى . عاقت بركوشة سکونه چكلىدى . بأس يوق . دنياده كيم قالمش : نه باقى اوليش : يشاسون وطن . »

طرز افاده دن دخى اكلاشيلورك بوزيل يازان كمال بى مرحوم ايدى . غزنه نك الغاسندين ظنم بر قاج كون كچمش ايدى كه بركىجه سكنه ييت بالتصادف هب بردن كىجه او تورمسنه مسافرلر ككتمش اولدقاندن اوده يالكن بن قالمش ايدم ، او ائناده بعض طلبه علومه او قوئىقىدە اولديغم تلخيص دمىشقىنك فصل و وصل مبحثتك او اخرىنى مطالعه ايدىسior ايدم . قپو چالدى . ايندم ، قپوي اچدم . بىده باقدم ، قاراكلقدە سكز اون كشى طورىور . ايجلرندن برى : بىورك ضبطىي مشيرى سزدىن بعض شىلر صوره حق دىدى . بى اوستىي باشى كىيەيم ، كلهيم ديدم . مساعدە ايتدىلر . غاز لامبىسى كتابلر كيانىدە طورىور ، بارى انى سونديرەيم ديدم ، بوكاده موافقت كوسىرمىلر . چار و ناچار بولنديغم حال و قيائمه قالقدق باب ضبطىيە كتدىك .

لامبى او رته ده ، كتابلر اطرافىدە آچيق ، او غلى ميدانده يوق .. مسافرلر كدن عودتله بقته بومنظريي كورن و صكره ده اوغلنڭ باب ضبطىيە قالدىرلدىغى خبر آلان يچاره والدەنڭ لحظه بلحظه تزىيد اندىشە ايده جىك شودرت بىش دقىقە ايجنده نه حاللاره كيردىكى ، نه قدر مضطرب اولدينى محتاج تعریف دكلىد . دائرة ضبطىيەك ا يكنجي قاتىدە مېرالاي كىرىم بىك او طەسندە او كىجه بى مسافر ايتدىلر .

درجەسندە بىرقى كوره ميز . بالعکس كورورزك ترکلر كچين وروسيه آرەسندە تجارتلىرى كوندن كونه تناقص ايتشدر . قازان حوزەسندە صنایع اكسيلمشدر . حتى بخارا يه ، قافقاسىيەه اوروپا مالى داخل او هرق يىلى ايشلرينه غله چالىور . بوكا سبب ، طبىي فكىك ترقىيى دكلى ؛ بلکە ترقىيات فكىيەدە كچ قالمش بولنقدر . اوروپانك صنایعىنە ، اقتصادى ھجومنە مقابله ايجون ترقىيات فكىيەنلە هىچ او ملاسسىه يارىم عصر اول باشلامش اولىسى لازمكلىرىدى . ايشه تا خىزمەك سىئاتى تىنى ئاتصادىيەدە كوردىك . او اشناوه روسىيە ترکاري روسىيە اهالىسىنك موازنە سىياسىيەلرنە غير موجود كىي ايديلر . چونكە اونلار صرف امور شىخسيي ايله مشغول اولوب دىكراقوام كىي حریت حرکتە قارپىشماش ، تمامآ آيرى قالمشلاردى . واقعاً قافقاسىيەدە اوفق تىك سىياسى حرکتلىر اولىوردى . فقط طوغروسونى سوپىلەمك لازم ايسە اونلاره بى حرکت سىياسىيەن زىادە آثار تھسب وجها تىشكى دەها مناسب اولور . ايشه غايت مختصر وغايت بىجلە اولهرق ايلك دوره ايجون عرض ما بعدى وار

تىركىخانى

ياد ماضى

- مابعد -

عبرت غزنه سنك الغاسنى وبونك اسبابىي مېين اولق او زره اولوقت مطبوعات ادارەسندەن شوامر مخصوص كلىشىدى : « غزنه مترجمه اقدم وظائف عمومه نافع حوادث و مباحث ايله مشغول اولق قضىيەسى ا يكن عبرت غزنه سنك طوتىنى مسلك شىخسيات ايله اوغر اشمق و نظمات و اجرات دولەت تأويلات خود سرانە ايله تعريض وقواعد اساسىي حکومتە قارشو نشر مطالعات ايله اذھان ناسى تغلىط ايمكىن عبارت اولديغندن الغاسى لزومى بر قاج دفعه تحقق ايمش اولدىغى حالدە مجرد حکومت سينهك مطبوعات حقنده دركار اولان افكار ترقىيات بىرۋانسى ائرى او هرق اصلاح طور و مسلك ايمسەنە انتظاراً كاه تعطيل و كاه تېئە ايله اكتفا ايلىشىدى . بومعاملە اعىدالكارانه اتباهى موجب او له حق يرده بالعکس مسلك متىخىزىدە اصرارىنى متنج اولوب بوكى ١٢٩ نومرسلى نسخەسندە و نورى امضاسىيە ١٣١ نومرسندە يازدىغى مقالىدە اصول حکومت سينه ايله قابل تأليف او له مىيەحق بىر طاقى تجاوزات مېجا سارانە في شامل مطالعات درج و تحكىم ايمك درجه سنه قدر كىتمش اولدىغندن و ١٣٠ نومرسلى نسخە سندە كى « ايى امضالى ورقە عنوانلى » مقالەنڭ خاتىمەسندە استعمالىه جرات ايلدىكى تعبير هدف حرکتى صرىحآ تعىين ايمش اولوب بويله بىرغزنه نك بىقاسىدە ايسە محاذير ملکكە مسلم